

SZENT ISTVÁN EGYETEM

**TÁRSADALMI RÉSZVÉTEL A FENNTARTHATÓ
VIDÉKFEJLESZTÉSSEN:
A RÉSZVÉTELI AKCIÓKUTATÁS LEHETŐSÉGEI**

Doktori értekezés tézisei

BODORKÓS BARBARA

**GÖDÖLLŐ
2010**

Doktori iskola megnevezése: Szent István Egyetem
Környezettudományi Doktori Iskola

Tudományága: Környezettudomány

Vezetője: Dr. Heltai György DSc
egyetemi tanár, tanszékvezető, MTA doktora
Szent István Egyetem
Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar
Környezettudományi Intézet
Kémia és Biokémia Tanszék

Témavezető: Dr. Pataki György PhD
egyetemi docens, tudományos főmunkatárs
Szent István Egyetem
Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar
Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet
Környezetgazdaságtani Tanszék
Környezeti Társadalomkutató Tanszéki Csoport

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

A munka előzményei

A vidéki tájak meghatározó szerepet töltenek be a fenntarthatóság irányába vezető úton. A különféle ökoszisztéma szolgáltatásokat nyújtó természetes ökoszisztémák a vidéki területeken találhatóak, így az ott élő közösségek kulcsfontosságúak a környezeti fenntarthatóság szempontjából. A fenntarthatóság ökológiai dimenzióját az ökológiai közgazdaságtan szerint azonban nem lehet leválasztani a társadalmi, gazdasági, kulturális és politikai viszonyokról és kapcsolatrendszerekről.

A vidék fejlődése a helyi lakosság aktív részvételével kell hogy megtörténjen, hiszen az életfeltételeikről születő egyéni és közösségi döntések által valósulnak meg a különféle fejlesztési folyamatok. A vidéki területek megélhetését nem lehet egy pusztán termelési célú térre alapozni, csak a megfelelő biológiai életfeltételeket, élelmezési- és élelmiszerbiztonságot nyújtó vidéken képzelhető el fenntartható vidéki gazdaság és társadalom.

Az ökológiai közgazdaságtan szerint a fenntarthatóság fogalmába ágyazódik a társadalmi igazságosság is, amely a politikai gyakorlatban a valós bevonásra épülő demokrácia működését és az egyéni, valamint a közösségi szintű felelősségvállalást igényli. Részvételi akciókutatóként ennek a felelősségvállalásnak a kialakulásához és kibontakoztatásához van lehetőség hozzájárulni.

Disszertációm a bevett kutatói gyakorlattól eltérően nem egy hagyományos kutatás, hanem egy részvételi akciókutatás kialakításának és megvalósításának folyamatát és tapasztalatait mutatja be, mégpedig a Mezőcsáti Kistérség példáján keresztül. A részvételi akciókutatás olyan tudományos kutatás, amely a megértés és változás, az elmélet és gyakorlat közötti kapcsolatot hangsúlyozza, és amely a kutatók és a kutatásban résztvevők közötti szoros együttműködésre alapozva hoz létre tudást. Egy akciókutató a kutatás alanyainak partnerséget ajánl fel, sőt a kutatás kialakítása és annak folyamata is tárgyát képezi a kutatásnak. A részvételi akciókutató számára mindez azt is jelenti, hogy a konvencionális kutatások során kizárólag a kutató által elvégzett kutatási feladatokat, valamint a fejlesztési kezdeményezések megtervezését és végrehajtását részben a helyiek valósítják meg; vagyis a stafétabot részben a helyiek kezébe kerül.

Kutatásommal elsősorban a tudomány radikális demokratizálásához, valamint a fenntarthatóságért történő tanulásához szeretnék hozzájárulni.

A kitűzött célok

Doktori disszertációm célja a részvételi akciókutatásban rejlő vidékfejlesztési lehetőségek és korlátok feltárása és elemzése az ökológiai közgazdaságtan szemüvegén keresztül.

A disszertációban az alábbi kutatási kérdésekre keresem a választ:

1. Elmélethez kapcsolódó kutatási kérdés

Hogyan tud hozzájárulni a részvételi akciókutatás ahhoz, hogy az ökológiai közgazdaságtan legfőbb elméleti alapvetései – vagyis problémaorientáltság, a fenntarthatóság elősegítése, transzdiszciplinaritás, módszertani pluralizmus, érzékenység a hátrányos helyzetekre, reflektivitás a hatalmi viszonyokra, valamint közpolitika-orientáltság – átültethetők legyenek a gyakorlatba?

2. Módszertanhoz kapcsolódó kutatási kérdés

- a) Melyek a részvételi akciókutatás gyakorlati alkalmazásának legfőbb sajátosságai és korlátai?
- b) A részvételi akciókutatás hogyan segítheti a kistérségi szintű vidékfejlesztési tervezést?

3. Kontextushoz kapcsolódó kutatási kérdés

- a) A részvételi akciókutatás során melyek a hazai és a kistérségi kontextus sajátosságai?

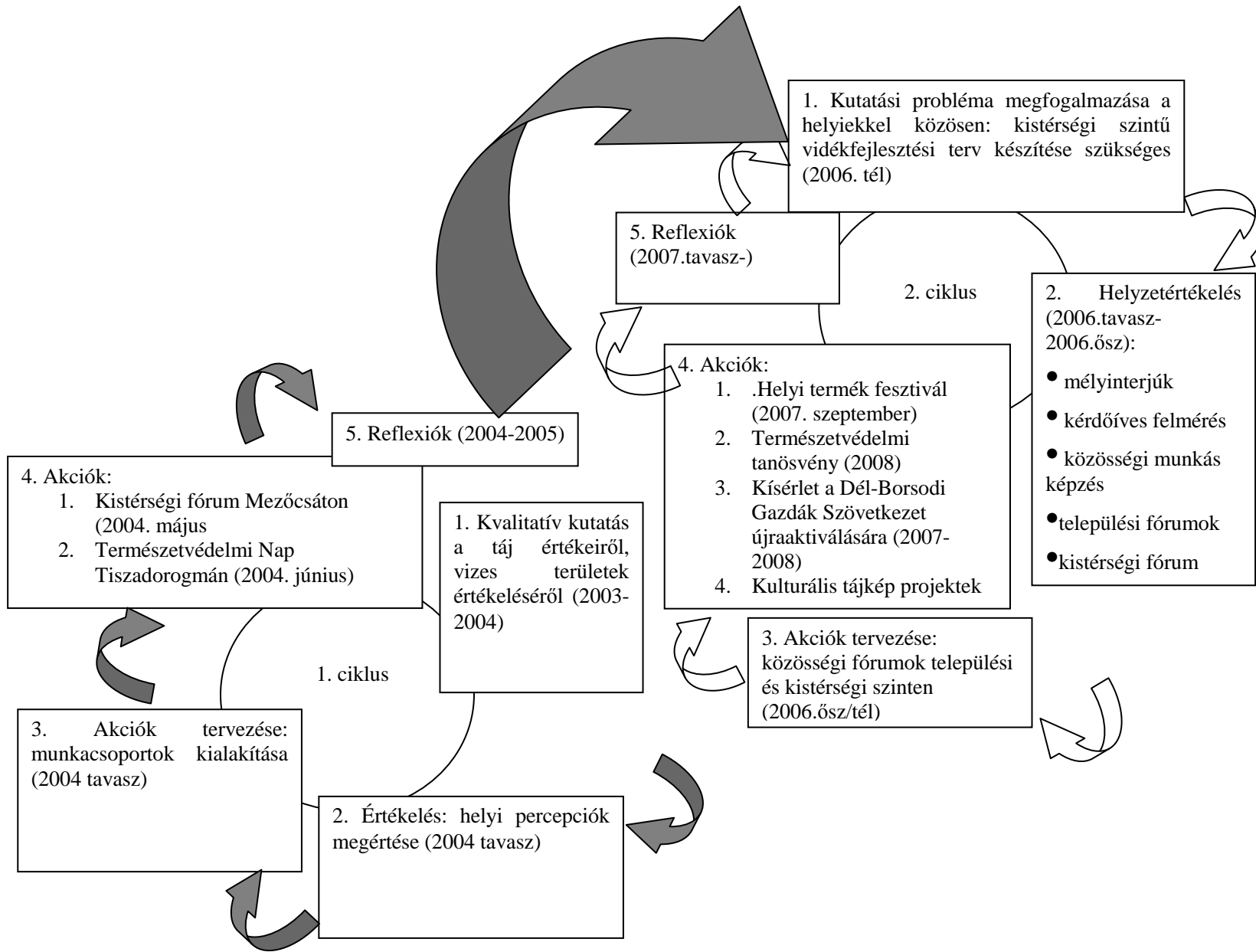
Módszertan

Kutatásom elméleti háttere az alábbi területek szakirodalmából merít: ökológiai közgazdaságtan, részvételi akciókutatás, tervezés és fejlesztés (részvételi alapokon) és fenntartható vidékfejlesztés. Az ezeken belül megtalálható többféle perspektíva, módszertan és megközelítés alkalmazása adott eszközöket számomra a részvételi akciókutatás folyamatának kialakításához, valamint ahhoz is, hogy akciókutatásom során mélyebben megértsem a helyi gazdasági, környezeti és társadalmi rendszerek közötti kapcsolatokat, interakciókat, visszajelzési mechanizmusokat, azok egymásra ható állandó változását és fejlődését. Ezek segítettek abban is, hogy a konkrét cselekvéseket a helyiekkel együtt megtervezzük és megvalósítsuk, majd visszacsatolásokat tudjak adni a különféle elméletek felé.

Részletesen tanulmányoztam mind módszertani, mind pedig tartalmi szempontból a részvételi akciókutatásról szóló hazai és nemzetközi esettanulmányokat is. Mivel tudomásom szerint Magyarországon mindeztidáig egy részvételi akciókutatás valósult meg, így az áttekintett hazai esetek a fenntartható vidékfejlesztéshez, a közösségfejlesztéshez, valamint a területi tervezéshez kötődnek leginkább. A kiválasztott hazai esetek hasonló elveken és településközi együttműködésen alapulnak, mint az a folyamat, amelyet segítettem a Mezőcsáti Kistérségben.

Bár részvételi akciókutatásom valójában három ciklusból áll, disszertációm empirikus része kizárólag a második ciklust mutatja be, amely egy négyéves, 2006-tól 2009-ig tartó, részvételi vidékfejlesztési tervezési és fejlesztési folyamatra alapul. Ennek fő elemei a helyi lakosokkal készített mélyinterjúk (130), gazdálkodói kérdőíves felmérés (97 fős mintán), települési (9) és kistérségi fórumok (1), közösségi munkás képzés, valamint kisléptékű fenntarthatósági kezdeményezések (Kistérségi helyi termék fesztivál, tanösvény kialakítása Tiszadorogma és Tiszababolna között, valamint kulturális tájkép kisprojekt alap működtetése) voltak. A kutatás harmadik ciklusa (2008–2009) a roma lakosság életminőségének javítását tűzte ki célul, az első két ciklus eredményeire és tapasztalataira alapozva. Ennek elemzése hely hiányában azonban nem képezi tárgyát dolgozatomnak.

A részvételi akciókutatás első két ciklusának főbb lépéseit az alábbi ábra foglalja össze:

Eredmények

1. Rendszereztem a részvételi akciókutatás és az ökológiai közgazdaságtan elméleti háttérét, megállapítottam azok főbb elméleti és gyakorlati kihívásait. Mindezek alapján összekapcsoltam a két területet és a fenntartható vidékfejlesztés területén alkalmaztam azokat.

Az ökológiai közgazdaságtan legfőbb kihívása az elméleti alappillérek gyakorlatba történő ültetése, valamint a hatalmi viszonyok kezelése empirikus kutatásai során.

A részvételi akciókutatással az ökológiai közgazdaságtan alábbi **alappilléreinek gyakorlatba való ültetését mutattam meg**: probléma-orientáltság, fenntarthatóság operacionalizálása (megfelelő lépték és mérték), transzdiszciplinaritás, módszertani pluralizmus, közpolitika-orientáltság, valamint a hátrányos helyzetű csoportok és az egyenlőtlen hatalmi viszonyok kezelése. Mindezzel hozzájárultam az ökológiai közgazdaságtan előrehaladásához.

A részvételi akciókutatás a valóban fontos kutatási témák azonosítása, valamint a komplex szocio-ökonómiai és természeti problémák minél jobb megértése érdekében a bevett kutatásoktól eltérő módon fogalmazza meg a kutatási problémát. A kutatók és a helyiek között egyfajta tárgyalási folyamat alakul ki a probléma közös azonosítására: a kutatás témájának a helyiek és a kutatók számára egyaránt relevánsnak kell lennie.

A részvételi akciókutatás **legfőbb kihívásait idő- és erőforrás igényessége, a fizikai bevonódás (episztemikus/egzisztenciális) és a tényleges elkötelezettség (politikai bevonódás) között fennálló szakadék áthidalásának nehézségei, valamint a tudományos életben való egyelőre korlátozott elfogadottsága** jelenti.

A részvételi akciókutatás jól alkalmazható a vidékfejlesztés területén, és a fenntarthatóság irányába történő elmozdulást is elősegíti; elsősorban a közügyek, valamint az egyébként tabunak számító témák (például domináns gazdasági fejlődési modell megkérdőjelezése, a cigány és nem cigány emberek együttélésére vonatkozó problémák felvetése stb.) számára megnyíló kommunikációs terek kialakítása révén.

2. A részvételi akciókutatás, valamint az ökológiai közgazdaságtan által biztosított megközelítések és elméleti keretek segítségével egy konkrét kistérségre, a Mezőcsáti Kistérségre vonatkozóan kidolgoztam a részvételi alapú tervezésnek a hazai tervező szakma által is alkalmazható módszertanát, amelyet aztán a gyakorlatban meg is valósítottam.

A részvételi vidékfejlesztési folyamat során ötféle **részvételi módszert alkalmaztam szorosán egymásra építve, amelyek alkalmazását más kistérségi fejlesztő folyamat számára is javaslom**:

- ❖ értékelő feltárás kérdező technikára alapuló mélyinterjúk
- ❖ kérdőíves felmérés
- ❖ települési fórumok
- ❖ kistérségi fórum, valamint

- ❖ különféle kapacitásépítő képzések: közösségi munkás, szövetkezetfejlesztés, valamint helyi termék értékesítés.

A felsorolt módszerek sorrendje egyben a javasolt alkalmazási sorrendet is jelenti. Ezeket a módszereket a szakirodalmi ajánlások (részvételi tervezés és fejlesztés, kvalitatív kutatás), valamint saját korábbi részvételi tapasztalataim (többek között közösségfejlesztés képzéseken való részvétel) alapján választottam és dolgoztam ki a térség adottságainak (földrajzi fekvés, lakosság, a részvételi folyamat előzményei stb.), valamint az elérendő konkrét céloknak (vidékfejlesztési terv kidolgozása, természetvédelmi fókuszú kezdeményezések elindítása) megfelelően.

Az alkalmazott módszerek lehetővé tették és teszik az **egyéni szintű** (mélyinterjú, kérdőíves felmérés), valamint a **közösségi szintű** hozzájárulást (kapacitásépítő képzések, települési és kistérségi fórumok) a tervezés és a megvalósítás folyamatához. Így mérsékelhetők az egyes módszerek hiányosságaiból fakadó korlátok.

3. A Mezőcsáti Kistérségben megvalósított részvételi akciókutatáson keresztül bemutattam a részvételi akciókutatás alkalmazásának legfőbb sajátosságait és korlátait.

A részvételi módszereken keresztül a különféle érintettek aktivizálhatók, ám ennek korlátai is vannak:

- ❖ kit sikerül végül bevonni (elitet vagy egyéb csoportokat/egyéneket is)
- ❖ milyen finanszírozás áll a folyamat háttérében és az mennyiben képes a folyamat függetlenségét biztosítani
- ❖ a helyi döntéshozók (például önkormányzatok és intézményeik, nemzeti park igazgatóság stb.) hogyan állnak a folyamathoz (támogatják, semlegesek vagy éppen mindent megtesznek annak érdekében, hogy ne tudjon működni)
- ❖ milyen korábbi tapasztalatai vannak a résztvevőknek hasonló folyamatokkal szemben (jól fogadják, vagy éppen a korábbi kudarcok miatt csalódottan vágnak neki)
- ❖ mennyiben tud a tervezési folyamat kapcsolódni az egyéb szintű tervezési folyamatokhoz (országos, regionális és helyi).

A helyi részvételi kapacitások kiépítése nélkül az alávetett helyzetek konzerválódásához vezet a részvételi tervezés.

4. Megállapítottam, hogy a részvételi akciókutatás a hazai vidékfejlesztésben való alkalmazhatóságának legfőbb kihívásait nem kizárólag a módszer, sokkal inkább a hazai és a kistérségi kontextus sajátosságai adják.

A RAK alkalmazása **során figyelemmel kell lenni a sajátos hazai és kistérségi kontextusra**, hogy a folyamat megfelelően illeszkedjen az adottságokhoz. A részvételi akciókutatás alkalmazásának legfőbb nehézségeit nem is feltétlen maga a módszer adja, hanem sokkal inkább az egész magyar társadalmat, így a kistérséget is övező általános bizalmatlanság, pesszimizmus, apátia és az erősen negatív jövőképek. Ezen a területen változás csak hosszú távon, az egyéni és a közösségi szintű felelősségvállalási hajlandóság erősödésével várható.

A különféle fejlesztési folyamatok elemzése során gyakran elhallgatják a nők szerepét. Jelen folyamat során kiemelt szerephez jutottak a térségben élő nők, akik nyitottabbnak

bizonyultak mind a tervezésben, mind pedig a megvalósításban történő részvételre, az együttműködésre, valamint a jövőorientált gondolkodásra.

A kistérségi szintű munka megnehezíti az egyéni szintű visszajelzéseket a folyamat előrehaladásáról, így hosszabb távon egyes személyek elfordulását is eredményezheti a közügyektől, míg másokat pedig éppen közelebb hozhat. Mindez tovább növelheti az akciókutatók vagy éppen a részvételi tervezők felelősségét elsősorban a folyamat előrehaladásáról és eredményeiről való rendszeres visszajelzések tekintetében.

5. A hazai tervező szakma számára javaslatokat fogalmaztam meg a részvételi tervezési folyamatok minőségének javításához, ezáltal hozzájárultam a minőségbiztosítás alapjainak lerakásához.

A részvételi tervezés – csakúgy mint bármely egyéb tervezés – nem értékmentes; értékválasztásaiban a részvételi demokrácia ideáljához kapcsolódik. A tervezés értékválasztásához tartozik az is, hogy a térségek fejlesztése szempontjából fontos kérdéseket nem lehet csupán racionális módon eldönteni; a helyi lakosok értékítéleteinek is teret szükséges biztosítani.

A részvételi tervezés intézményesítése érdekében a részvételi alapú kutatási és tervezési módszerek elsajátítását és alkalmazását javaslom a hazai tervezők számára. A részvételi tervezői szerep ellátásához nagyon sokféle képesség szükséges, amelyek egyrészt a szakmai helytállást segítik, másrészt pedig a tervezési folyamat facilitálását segítik.

Újfajta beszédmódok és nyelvezet kialakítását is szükségessé teszi a részvételi tervezés: a folyamat döntés-előkészítő anyagait közérthető formába kell önteni. Ebben a tervezőre szintén nagy felelősség hárul.

A tervezés egyúttal olyan mechanizmus is kell hogy legyen, amely az úgynevezett elnyomó hatalmi struktúrákat (ide sorolhatjuk akár a pályázati rendszereket) kezeli azáltal, hogy az erőforrásokhoz és a döntéshozatali folyamatokhoz való hozzáférést széles körre kiterjeszti. Ebben az értelmezésben a tervező felelősségeként jelölhető meg az uralkodó hatalmi viszonyok etikus kezelése is.

A részvételi tervezők számára a kapcsolódó intézményrendszernek mindehhez biztosítania kell a megfelelő (anyagi, de elsősorban emberi) erőforrásokat, hiszen nem várható el, hogy egy ilyen volumenű feladatot a szokásos erőforrásokkal el tudjanak látni.

Következtetések és javaslatok

Kutatásom a részvételi akciókutatás vidékfejlesztésben való alkalmazhatóságát és annak sajátosságainak feltárását célozta az ökológiai közgazdaságtanra alapozva.

A fenntarthatóság felé vezető utat egy társadalmi szintű tanulási folyamatnak tekinthetjük, amely folyamatos tanulást és reflexiókat igényel a társadalmat működtető folyamatok és közpolitikai döntésekről mind egyéni, mind pedig közösségi szinten.

A részvételi akciókutatáson keresztül a közgazdaságtanban megismert közjó fogalmát újraértelmezve olyan **közügyek** tudnak a vidékfejlesztés napirendjére kerülni, amelyek nem csupán az egyének, hanem a közösség egésze számára fontosak. Az akciókutató így olyan ügyeket és témákat dobhat be a köztudatba egyre globalizálódó világunkban mint például egy adott **tájjal kapcsolatos döntések meghozatala**.

A magyar terület-és vidékfejlesztési politikának – a jelenlegi tendenciák ellenére – fontos teendője lehet az **endogén fejlődés feltételeinek megteremtése**, amelynek megvalósulásához egy részvételi akciókutatás is hozzájárulhat. A részvételi akciókutatási módszerek révén ugyanis kölcsönös alapon tanulhatunk a vidéki életről és annak feltételeiről, az ott élő emberektől és velük együtt.

Részvételi akciókutatásom számos szakmai csoport érdeklődésére tarthat számot. Az alábbiakban az egyes célcsoportok felé fogalmazok meg röviden javaslatokat:

A **kutatók** számára a részvételi akciókutatás egyfajta vérfrissítést jelenthet, hiszen új, a megszokott szakirodalmon sokszor messze túlmutató tudást hozhat létre a helyi tudás és a szakértői tudás ötvözésén keresztül. A kutató a való élettel szembesülhet, így a gyakorlati tapasztalatokat azonnal ütköztetni tudja a különféle elméletekkel. Mivel a kutatás témájának meghatározása az érintettekkel közösen történik, ezért szélesebb kör érdeklődésére tarthat számot; az adott kutatási témák hamarabb kikerülhetnek a tudományos közösség szűk berkeiből a nagyközönség elé.

A **felsőoktatási intézmények** társadalmi felelősségvállalása jegyében javaslom a felsőoktatási intézmények és a helyi közösségek kapcsolatának erősítését és ennek intézményesítését, amelyre az akciókutatás kiváló keretet tud teremteni. Az akciókutatás számos fázisában bevonhatók a diákok, akik az elvégzett feladataikért kredithez és nem mellesleg az élethez szükséges készségekhez (life skills) juthatnak.

A **hazai közösségfejlesztő szakma** által végzett, a részvételre képesítést célzó képzések nélkülözhetetlenek a társadalmi részvétel erősítésében, így a részvételi akciókutatás számára is támogató közeget tudnak biztosítani. A közösségfejlesztő szakma fókuszát a fenntarthatóság társadalmi dimenziói adják, így mindenképpen javaslom a szakma számára azt, hogy a környezeti szempontokat az eddigieknél határozottabban emelje be a munkájába. Erre a közösségi tervezési folyamatok már önmagában nagyobb teret adnak, hiszen ilyenkor a tapasztalatok szerint az egyéni érdekeken képesek túllépni a résztvevők; így a környezeti szempontok érvényesítésének is nagyobb tér juthat.

A másik felvetésem arra vonatkozik, hogy a közösségfejlesztő szakmának érdemes lehet tovább tágítania látókörét a szakértői tudások beépítésével (a helyi tudást kiegészítve),

valamint a helyi szinten túlmutató (például kistérségi, regionális) külső kapcsolatok és források tudatos keresésével.

A részvételi tervezés intézményesítése érdekében a részvételi alapú kutatási és tervezési módszerek elsajátítását és alkalmazását javaslom a **hazai tervezők** számára. Ezen keresztül válhat a tervező „hibrid” tervezővé. A hibrid tervező mobilizál, tervez, tárgyal, reflektál és beavatkozik, ha szükséges. A hibrid tervezői szerep ellátásához nagyon sokféle képesség szükséges, amelyek egyrészt a szakmai helytállást segítik, másrészt a tervezést, mint folyamatsegítést alapozzák meg. Ezek a képességek nélkülözhetetlenek a különféle tudományterületek, szektorális érdekek, társadalmi csoportok és az általuk vallott és követett értékek közötti hídveréshez.

Fontosnak tartom a **különbéle térségi fejlesztési és egyéb intézményrendszerekben** dolgozók (pl. regionális fejlesztési ügynökségek, kistérségi irodák, helyi vidékfejlesztési irodák, nemzeti park igazgatóságok, falugazdász hálózat, oktatási intézmények stb.) szemléletformálását; vagyis annak biztosítását, hogy a munkatársak a saját szakterületükön átlássák a részvételi tervezés előnyeit, lehetőségeit, buktatóit. Az is fontos, hogy ezeket a módszereket munkájuk során szükség esetén megfelelően tudják alkalmazni, hiszen a sablonosan és gyorsan alkalmazott részvételi tervezési módszerek visszájára fordíthatják még a jó szándékú tervezési folyamatokat, amennyiben nincsenek mögötte a bevonás módszertanában járatos és elkötelezett tervezők, akik a tervezési folyamatot a konkrét helyzethez tudják igazítani.

Az értekezés témaköréhez kapcsolódó publikációk

PUBLIKÁCIÓ FOLYÓIRATBAN

Impakt faktorral rendelkező, idegen nyelvű folyóirat cikk:

1. BODORKÓS B. és Pataki Gy. (2009): Linking academic and local knowledge: Community-based research and service learning for sustainable rural development in Hungary. *Journal of Cleaner Production*, 17(12): 1123–1131 p.; (2009: 1,362)

Lektorált, idegen nyelvű folyóirat cikk:

2. BODORKÓS B. és Pataki Gy. (2009): Local Communities Empowered to Plan? Applying PAR to Establish Democratic Communicative Spaces for Sustainable Rural Development. *Action Research*, 7(3): 313–334 p.

Lektorált, magyar nyelvű folyóirat cikk:

3. BODORKÓS B. és Mertens C. (2009): Kié a föld? Intézményi elemzés a természetvédelem helyi irányításáról. *Természetvédelmi Közlemények*, 15: 103–118 p.
URL: <http://www.mbtktv.mtesz.hu/teljesszoveg.html>

Egyéb, szakmai, nem lektorált folyóirat cikk:

4. BODORKÓS B. (2009): A tervezés mint közösségi ügy. *Falu-Város-Régió*, 3:74-80 p.
URL: <http://www.vati.hu/download.php?ctag=download&docID=13236>
5. BODORKÓS B., Balázs B., Bela Gy. és Pataki Gy. (2008): Community-based sustainability planning and rural development in the South-Borsod region, Hungary. *Anthropology of East Europe Review*, 26(2): 7–18 p.
6. BODORKÓS B., Pataki Gy., Mérő Á.(2008): Participatory Action Research for Conserving Crop Genetic Resources: beans as gendered crops in the Órség-Vendvidék Region, Hungary. *Anthropology of East Europe Review*, 26(2): 19–29 p.
7. Balázs B., Bela Gy., BODORKÓS B., Milánkovics K. és Pataki Gy. (2005): Preserving bio- and socio-diversity through Participatory Action Research. *Living Knowledge: International Journal of Community Based Research*, 5:11–13 p.

KONFERENCIA KIADVÁNYBAN MEGJELENT CIKKEK

Magyar nyelvű konferencia cikk (teljes):

8. BODORKÓS B. és Kelemen E. (2007): „Közös lónak túros a háta?” A társadalmi tőke és a részvételi akciókutatás szerepe a Mezőcsáti Kistérség gazdálkodóinak együttműködésében
I. Országos Környezetgazdaságtani Ph.D. konferencia 2007. november 27.
URL: http://korny.uni-corvinus.hu/phd/1_kg_program.php

Idegen nyelvű konferencia cikk (teljes):

9. BODORKÓS B. és Mérő Á. (2006): Participatory Action Research for Conserving Crop Genetic Resources: The Órség Region, Hungary. *ALARPM 7th & PAR 11th World Congress, Participatory Research, Standards and Ethics*, 2006. augusztus 21-24., Groningen, Hollandia (teljes cikk CD-n)
10. BODORKÓS B., Balázs B., Bela Gy., és Pataki Gy. (2005). Participatory methodologies for ecological economics: Community-based sustainability planning in the South-Borsod Region, Hungary. *Proceedings of the 6th International Conference of the European Society for Ecological Economics*, 2005. június 14-17, Lisszabon, Portugália (teljes cikk CD-n)

KÖNYV

Angol nyelvű könyvrészlet:

11. Balázs B. BODORKÓS B., Bela Gy. és Podmaniczky L. (2009): *Multifunctional Farming and Survival Strategies in the Borsodi Floodplain* in Piorr, A.-Müller, K. (Szerk.): *Rural Landscapes and Agricultural Policies in Europe*. Springer, 285-305 p. ISBN 978-3-540-79469-1
12. BODORKÓS B. és Mertens C. (2007): *Institutional Analysis of Biodiversity Governance in Hungary - Local Farmers and the National Park in the Borsodi Mezőség*. In: Kluvánková-Oravská, T., Chobotová, V., Jílková, J., Šauer, P. (Szerk.) (2007): *Institutional analysis of sustainability problems*. Proceedings Book, Institute for Forecasting of the Slovak Academy of Sciences, "Emerging Theories and Methods in Sustainability Research" (THEMES), 42-66 p. ISBN978-80-86709-12-3

Magyar nyelvű könyvrészlet:

13. BODORKÓS B. (2007): *Részvételi közösségi tervezésen alapuló vidékfejlesztés a Mezőcsáti Kistérségben*. In: Kajner Péter (Szerk.): *Gazda(g)ságunk újralfedezése*. Fenntartható vidéki gazdaságfejlesztés elméletben és gyakorlatban. kiadó és kiadás helye Budapest: L'Harmattan, 137-144 p, ISBN 978-963-9683-92-1

Kutatásomat a Magyary Zoltán Felsőoktatási Közalapítvány a „Humán erőforrás fejlesztése a civil szektorban” doktorandusz ösztöndíjának, valamint a Pancivis Alapítvány támogatásával sikerült elvégeznem.